

Danmark i 1920'erne og 1930'erne

Dosenrode, Søren

Published in:
Munkiana

Publication date:
2019

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Dosenrode, S. (2019). Danmark i 1920'erne og 1930'erne. *Munkiana*, (64), 6-6.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Europa i 1920'erne og 1930'erne

Af Søren Dosenrode

1930'erne var en ekstrem tid. Lige før 2. Verdenskrigs udbrud var under halvdelen af de europæiske lande demokratier. Det kan undre, for ved fredsslutningen efter 1. Verdenskrig var målet at udbrede demokrati og sikre en fredelig bilæggelse af konflikter mellem stater.

1. Verdenskrig kostede mange mio. døde

Det er umuligt at forstå mellemkrigsårene uden at inddrage 1. Verdenskrig. Den Store Krig, som den blev kaldt, var et chok vi har svært ved at forestille os i dag, og den traumatiserede den generation. Før krigen havde der været fred i årtier. Nuvel, der havde været uroligheder i udkanterne, men ikke i 'Kerneuropa'. Selvom der havde været et flådekapløb mellem Storbritannien og Tyskland, og selvom der var indgået forskellige alliancer, troede man ikke på en krig. Og meget vigtigt, ingen af stormagterne ønskede en storkrig. Krigen kom, varede i fem år og kostede mellem 14 og 17 mio. døde (Danmark havde en befolkning på ca. 2.75 mio. i 1914), for ikke at nævne de millioner og atter millioner af sårede; de ødelagte byer, produktionsanlæg og generel infrastruktur.

1920'erne var en vanskelig tid

Udenrigspolitisk var 1920'erne atypiske. Tyskland havde lidt nederlag og mistet en del territorium, bl.a. Nord-slesvig til Danmark. Østrig-Ungarn var blevet splittet op i mange små stater (bl.a. Tjekkoslaviet, Ungarn, Østrig). Rusland lå underdrejet pga. borgerkrig og isolation,

og USA havde trukket sig tilbage igen (isolationisme). Det vil sige, der herskede en underlig fred i Europa, hvor Frankrig og Storbritannien stod som sejrherre, men var stærkt svækkede.

Hyperinflation og Wall Street-krak

Fredstraktaten fra Versailles 1919 pålagde Tyskland og dets allierede hele skylden for krigens udbrud, og udover at miste territorium, og dermed skabe tyske mindretal i fx Tjekkoslaviet og Polen, blev taberne pålagt at betale krigsskadeerstatning, såkaldte reparationer. Krigsskadeerstatningerne var en af flere årsager til at Tyskland i 1922-23 oplevede hyperinflation. Da landet havde rejst sig økonomisk igen, gik det galt for hele den vestlige verden, med Wall Street krakket i 1929. Resultatet var dårlig økonomi, arbejdsløshed og generelt social nød. Det var god grobund for nationalismen og fascisme. Tyskland følte national ydmygelse og kommunismen spøgte over hele Tyskland. Dårlig økonomi kendetegnede 1930'erne i hele Europa.

Frihandel, der skaber velstand, var afløst af protektionisme med høje toldmure. Protektionisme, der altså ikke skaber velstand, blev brugt for at beskytte bl.a. de nationale våbenindustrier, så de var klar, når næste krig brød ud.

1930'erne - en ekstrem tid

1930'erne blev en politisk ekstrem tid. På venstrefløj havde Sovjetunionen erklæret ideologisk krig imod alle kapitalistiske stater, og via de kommunistiske partier i fx Europa forsøgte de at omstyrte de eksisterende statsordner. De var ikke venner af demokrati. Fra den ekstreme

højrefløj forsøgte fascister inklusive nazister også at nedbryde demokratiene, som de anså for at være svage. Grunden var lagt af den dårlige økonomi, med høj arbejdsløshed og fattigdom; dertil opstod nationalistiske følelser opflammet af forskellige 'tab' som følge af Versaillesfreden. Den resulterede i helt nyeminitier: fx gik nogle ungare fra at være en del af et majoritetsfolk til at udgøre minoriteter i Rumænien og Tjekkoslaviet; tyskere var pludseligt mindretal i Sudetlandet o.s.v.

Ser man på demokratiet i slutningen af 1930'erne var under halvdelen af de europæiske stater demokratier. Stater som fx Grækenland, Italien, Polen, Portugal, Spanien, Tyskland, og Ungarn var ikke demokratiske. Årsagen var en dødelig cocktail af dårlig økonomi, nationalismen, totalitær ideologi og tanken om at demokrati og menneskers rettigheder ikke var noget værd.

Den amerikanske præsident Woodrow Wilson havde fra slutningen af 1. Verdenskrig arbejdet hårdt på at etablere Folkeforbundet - FN's forgænger - til sikring af verdensfred og udbredelse af demokrati. Til Wilsons store sorg nægtede USA's senat at ratificere traktaten, og Folkeforbundet forblev tandløst.

Mussolini og Hitler.

Kaj Munk og

Af Søren Dosenrode

I 1930'erne var demokrati kun én af flere muligheder, når det blev diskuteret, hvordan stater skulle regeres, og Kaj Munk fravalgte den. Kaj Munks uvilje mod demokratiet i 1920'erne og 1930'erne skinner klart igennem hans tekster, fx i skuespillene: En Idealist (1923-24), Fru Koltschak (1934) og Sejren (1936). Men også i avisartikler lovpriste han Tysklands Adolf Hitler og Italiens Benito Mussolini. Diktatoren, den stærke mand, er et ideal for Munk. Den rigtige diktator er villig til at ofre alt, selv sine venner og sin egen lykke for at samle og redde nationen. Gør en diktator ikke dette, lever han ikke op til idealet. Det er for Munk en årsag til afstandtagen.

Kaj Munk ser på Mussolini med velvilje og beundring, men han har større forventninger til Hitler, og han viser overbærenhed over for forfølgelserne af Hitlers

politiske m... han skrev i 1934: "Mer er der i rigt hvad der va [...]. Der er Og koncer folk i landfl vel. Sligt må Der, hvor over for Hi syn til anti deforfølgels 1930'erne c taler Munk af jøderne. november 1 endog et å solini, hvor tale Hitler ti jøderne får for Europa. Hitlers anti af årsager bryder me den er, at grebet på 1940 har b grebspagt gået med ning-Munch

Er den mand rigtig velforvaret?

Af Ricardt Riis

piske tanker. Munk har lige- let overfor Hitlers mægtige

skaffe venstrekørsel i Sverige og forbyde alle ægteskaber undtagen de blandede?" Mener han det for alvor? Eller

Forøvrigt b diske ånd, sterede vol ministeriet